

Творческата мобилност и съвременните форми на културно взаимодействие

Презентация на д-р Людмила Димитрова, директор на Културния институт на конференцията **Артисти, пътища, сцени... – творческа мобилност и разпространение**

София, 23 и 24 април 2009 г.

Големият немски писател Херман Хесе описва в своята знаменита творба „Игра на стъклени перли“ утопичната провинция „Касталия“ от началото на XXV век/сега сме вече 21 век/, книгата е написана в зората на зараждащия се в Европа националсоциализъм. Касталия в крайна сметка се превръща в една мъртва кула от слонова кост, която не твори нови художествени произведения, а възпроизвежда традиционни форми, търсейки удачни комбинации, които да създават разнообразие. Играта на стъклени перли е превърнала културата в музей.

Ще си позволя да оприлича по някакъв начин културата и държавата като двамата играчи в Касталия, които, макар и владеещи „играта на стъклени перли“ се откъсват от живота и поради това човекът не е играещият човек - Хомо луденс - и играта не е културообразуващ фактор.

В смисъла на Хесе – дебатът за пътищата на творческата мобилност, за отношението на държавата към изкуствата може да има два сценария: единият - да се тръгне от презумпцията, че държавата не прави достатъчно за изкуствата т.е. от една утвърдена, но не продуцираща нови комбинации теза, а евентуално само разместваща играчите, и другият – да се заяви взаимно желание за отваряне на „черните кутии“ на културата и държавата за да се надникне в работилниците им. Мисля, че конференцията е точно такъв опит за надникване, отваряне на тези кутии и в този смисъл тя е важна и сигурна съм ще бъде полезна.

Ще се опитам не толкова да презентирам работата на Културния институт, а по-скоро да споделя някои мисли относно нашата черна кутия – разбрана и като търсения на удачни, успешни практики за насърчаване на мобилността в сценичните изкуства.

Ще посоча някои от институционалните особености на института, които имат отношение към предлаганите отговори на темата на конференцията.

1. Мисията на института е да подпомага изпълнението на външнополитическите приоритети с инструментариума на културната дипломация.
2. Институтът е ангажиран с координирането на културните програми на мисиите на България и разбира се тяхното обогатяване с цел пълноценното използване на културата за целите на външнополитическата програма на България, респективно записаната в нея Програма 11 „Утвърждаване на положителния образ на България“, в която един от изпълнителите е Институтът.
3. Институтът е обособен като второстепенен разпоредител и разполага с минимален щат, което естествено извежда напред и с приоритет проблема за партньорството с външни културни организации и участници и разбира се експерти в процесите. Всъщност ползите от неговата относителна обособеност са повече – състоянието на мобилност и гъвкавост, както и самостоятелност, макар и ограничена, при подготовката и изпълнението на плана за работа позволява да бъдем определено конструктивни при изграждането на партньорски мрежи и изпълнението на проекти.

4. Натрупаната за първите четири години от съществуването на института практика в комуникирането с външни партньори и организации на проекти има определена полза. Колкото повече навлизаме в полето, толкова повече установяваме, че невинаги или не задължително финансовият ресурс е пречка за по-успешното културно присъствие на България. По-скоро проблемът е качеството и добрата стратегия за позиционирането и максимално пълното използване на даден културен проект. Един добре обмислен и изпълнен проект, който безусловно изисква финансови ресурси, има много по-голяма стойност в смисъла на възможностите му да бъде многократно използван и съответно да се мултиплицират резултатите от представянето му.

Няколко въпроса възникнаха у мен по повод темата на конференцията.

Мобилността като зависи от творческия потенциал или обратното – творческият потенциал като зависи от мобилността. Двупосочност на процеса и къде е мястото на държавата и държавните културни институции? Може ли тя да се намесва в съдържанието, в творческия процес. Къде държавата трябва да гледа, да се фокусира за да генерира движението, динамиката, защото когато говорим за мобилност то това понятие ни отвежда към динамика, или поне по дефиниция принадлежи към подобно състояние.

И ако приемем една динамична визия за изкуството, като непрекъснато стремящо се да излезе от статуквото, кой трябва да се погрижи за пътищата за промоция на това изкуство, кой трябва да ги картографира.

И още един въпрос - **връзката между износ на българска култура и внос на чужда такава.** Може ли да има и какъв износ на култура, ако няма внос. Може, но с времето тенденцията създава дисбаланс. Каква е ролята на културните институти – да съдействат за внасянето на чужда култура в България. И тази връзка – износ – внос отразява ли се на артистичната мобилност, на творчеството на артистите. Има ли успешни практики. Дали понякога вносът не генерира едно по-успешно изнасяне на национална култура и кой трябва да отговаря за това един международен културен форум в България да бъде успешен именно от гледна точка на износа.

Без претенции за пълнота на тези много интересни въпроси ще предложа възможни отговори, получени от практиката на Културния институт, която е кратка – 4 години от неговото съществуване, но динамична и интересна поне от наша гледна точка.

Може ли да има артистична мобилност без да има творчество.

Простият отговор е да, може. Погледнато от ъгъла на официалните *мероприятия*, много културни събития в чужбина, минаващи под знака на празници на българската култура, с участието на български артисти, с цялата условност на това понятие, са вид артистична мобилност. Творчеството в случая е възпроизвеждащо една нормативна визия или е в канона на традиционната национална културна политика – фолклор, тракийско злато, други достатъчно репрезентативни и любими особено на политическите културни прояви. По никой начин разбира се тези културни прояви не бива да бъдат пренебрегвани. Те имат своето място и значение, особено когато има високо държавно посещение – на президент или министър-председател или друг представител на политическия елит. Нормативната визия на културата – тя се насърчава от политическите посланието, че изкуството обединява хората, преодолява различията и насърчава добруването. Тук и в този смисъл можем да говорим за културна дипломация – като меката сила, която постига често повече и по –добре търсен външнополитически

резултат. И все пак споменаваме „сила” т.е. насочено усилие да убедиш партньора, другия в определена своя идея, проектирайки предварително образ, културен проект, който ще донесе търсения ефект – да го наречем да подпомогне изпълнение на определено външнополитическо решение или Тоест това означава и избор на определен готов културен проект, продукт, което съвсем не е така лесно и достъпно ако говорим за качествена културна изява. Това е и проблем на Културния институт и на всяка държавна културна институция, която има задачата да популяризира, да представя българската култура зад граница. Намирането на добри културни практики, проекти в посочения аспект е един добър начин да се открие кое от националната ни култура е конвертируемо и съответно да донесе търсен ефект, да породи един по-траен интерес и диалог. Един проект на Културния институт „Пътуващи изложби”, съставен от различни визуални разкази от българското културно-историческо наследство, съвременен изкуство, за трите години на своето развитие постигна няколко добри неща, които имат връзка и с днешната тема в контекста на дискусиата за мястото на държавата в износа на българска култура:

- активизира българските посолства, които вече не чакат само 3 март или 24 май, или посещение за да поискат „нещо”, с което да отбележат национално значими дати. Изложбите попаднаха в календара на мисиите, за тяхното откриване се търсят подходящи места, където да се видят от по-широк кръг публика. /Графиката – за изложбите да се покаже/.
- Доброто планиране на техния график стана практика, а не изключение т.е. създава се възможност за добра комуникация на събитието – преди, по време и след това.
- Макар и не винаги поради финансови ограничения, Културният институт се стреми да изпрати и автора, което е възможност той да установи контакт със свои партньори, което е добре от гледна точка именно на нарастване възможността му за една негова последваща творческа мобилност.
- Изложбите имат и още един резултат-установяване на отношения на партньорство между института и автора, или културна институция. То се изгражда на базата на знанието за възможностите и качествата на всеки един. Задължение на института е да осигури добра видимост, насоченост на определен културен продукт на базата на по-добро познаване на културната среда или потребност вследствие комуникацията с българските мисии. Добрите културни практики и проекти, успешните културни изяви в чужбина работят в полза не само на артистите, но и на културните институти, за които те са важни от гледна точка на разкриването на възможности за едно по трайно културно сътрудничество с дадена страна.

Проблемът за избора на културна програма има и друг актуален прочит – България като член на ЕС е ангажирана с актуалния дебат за образа на Европа – не тяхната Европа, а нашата Европа и как бихме искали да ни разпознаят като европейци извън географията, извън континента. Решението кое от националната култура може и трябва да се комуникира, да се изнася е не само наше, родно, но и наше „европейско”. С други думи представянето, износът на национална култура следва да държи сметка за своя по-широк европейски културен хоризонт или образ. Насочването на културния ресурс във вярната посока т.е. добър културен продукт на подходящото място в подходящо време. Задача на Културния институт е да помага за хармонизирането на европейската културна политика, на водещите точки от нейния дневен ред с тези на националната култура.

Тук съзирам един открит въпрос – този за прозрачността на плановете за работа, на културните програми в случая на Културния институт или по-точно за подобряване на публичността на тази програма от гледна точка именно на предварително познаване на приоритетите, по които институтът ще работи. Направена е стъпка в тази посока – Планът за работа на Културния институт за 2009 г. е публикуван на сайта на института. В него са записани приоритетни цели и полета на работа за института, които дават ориентири. И още една нова стъпка е направена – към Културния институт функционира обществен художествен съвет, от експерти от различни области на изкуството и културата, които да консултират института при необходимост от оценка на културни проекти, както и при цялостното разработване на програмата на института.

Всичко, което споделих до тук са проблеми на избора на културни проекти, проблем който не е никак прост за решаване. Мога да споделя опита на Културния институт в краткото време от своето съществуване - подкрепата за млади творци, които не разполагат с достатъчен ресурс за да излязат навън, но които имат талант и амбиция. Подпомагайки мобилността на тези творци се стимулира творческият им потенциал, който е процес вътрешно присъщ на изкуството т.е. там държавата по-малко може да се меси, но именно от него зависи успешното представяне на българската култура зад граница.

Ако държавата се стреми към статуквото, то творецът се стреми към динамиката, към новото, към иновативни творчески решения. Търсенето на успешна формула на излизане от това противоречие е предпоставка за ефективна политика и създаване на двупосочна стратегия. Без съмнение създадените добри, устойчиви културни практики трябва да се използват максимално, тяхната разпознаваемост навън е гаранция за успешното представяне на българската култура зад граница. В същото време трябва да се насърчават неконвенционалните форми, които разширяват образа на културата и националната идентичност. Ще дам отново пример с Културния институт – подкрепата за два фотографски проекта – „Традиции” и „Покривите на София” – двама млади фотографи, които се нуждаеха от институционална подкрепа.

Статуквото е и състояние на повторемост – на едни и същи образи, които в определен момент затрудняват външния свят да възприеме новото, алтернативното. Чужденците трудно например могат да си представят, че българската култура е силна и във фотографията, в киното, в театъра. Единият начин да се помогне на новото е да се подкрепи то като се помогне да бъде изнесено, ползвайки и ресурса на държавата – не само финансов, но и институционален. Другият начин е да се подкрепят такива културни събития – фестивали, биеналета, други културни форуми, в които самото изкуство, формите му се изграждат вътре в самата система на културата, утвърждават се, признават се съобразно културните норми. В този смисъл Културния институт подпомага събития, случващи се и в България – Варненско лято, от тази година София филм фест, Балканския документален център, Интерспейс, които са чисто културни работилници, в тях се случват процесите на избор на новото, което след това трябва да бъде подпомогнато за да се покаже навън вече и като част от съвременната култура на България. Легитимирането му чрез една държавна културна институция не го прави автоматически конкурентноспособно, но в много случаи съкращава пътя. А това, че например КИ по дефиниция е насочен към международното културно сътрудничество не го прави неподходящ за националната културна сцена. Институтът разбира се не е ментор, той е в позицията на наблюдател, но и на участник, защото установяването на партньорски отношения с дадената културна организация, представяща съвременни,

нови културни събития, впоследствие могат да се окажат интересни и подходящи за една културна програма в чужбина. А културният институт може да изиграе ролята на катализатор, да привлече вниманието към интересни художествени форми и изкуство, които нямат привилегията все още да бъдат безусловно приети в чужбина. Културният институт е и комуникатор, чиито различни канали на комуникация имат съвсем практическо значение за артистите.

От споделеното до тук ще си позволя да очертая един проблем, който донякъде стои в основата на усещането за дефицит на държавна подкрепа за артистите, за тяхната мобилност и съответно творчески потенциал. Проблемът е в дефиницията за образа, с който искаме да се представим в чужбина и за това, че не винаги и не всичко от творческите проекти се вписва в дефиницията за културна дипломация.

Ако приемем, че културната дипломация е едно от средствата за реализиране на външнополитически приоритети, то тук се появява проблемът за това има ли тя собствено поле за действие, за управление. Да и това е образът на България, чрез който тя иска да се представи на Европа и света. Определянето на външнополитическите приоритети означава предварително формулиран държавен интерес, базиран на познаване на конкретната страна или регион и съответно очаквани резултати. Съотнесено към обекта на културната дипломация – образът на България – едни биха били водещите компоненти от него, когато се представя в дадена европейска държава, други, когато това е държава от Азия, Африка или Латинска Америка. Така мислена културната дипломация е дейност, която може да подпомогне и насочи ефективно цялостния процес на дефиниране на външнополитическите цели, именно чрез извършването на един предварителен маркетинг в смисъла, посочен по-горе. Под маркетинг в случая трябва да се разбира знание за конкретната среда, в която ще се реализира определен културен проект. Културната промоция на България в неясно защо избрано място по света губи въздействието и смисъла си. Трябва да се държи, да се проучва средата, в която ще бъде представена. Разбира се, че България може и трябва да се представя с миналото си, със своето културно-историческо наследство. Но не бива това представяне с определен културен проект да бъде статично, а трябва да търси диалога с другите култури. Тогава именно се постига и търсеното въздействие на културната дипломация – да разширява знанието за културата на дадена страна и оттам да продуцира повече ресурс за постигането на определени външнополитически цели и задачи.

Водещо условие за успешна политика в областта на международната културна политика е националната стратегия, визията за това как България да присъства в дебата – единствено отдавайки уникалността си, съдържанието си без да участва в съграждането на нови, съвременни форми на културно взаимодействие, където проекцията на националната култура върху европейската ражда ново послание, зарежда националното ни самочувствие, отваря хоризонта на процесите на възпроизводство на съвкупния продукт, наречен българска култура. Тази проекция следва да бъде управлявана, тя не може да донесе желаните ефекти на необходимото възпроизводство без да е налице знанието за това кое от българската култура е конкурентноспособно на пазара на европейските и световни културни продукти.

Творческата мобилност и съвременните форми на културно взаимодействие

Презентация на д-р Людмила Димитрова, директор на Културния институт на конференцията **Артисти, пътища, сцени... – творческа мобилност и разпространение**

София, 23 и 24 април 2009 г.

Големият немски писател Херман Хесе описва в своята знаменита творба „Игра на стъклени перли“ утопичната провинция „Касталия“ от началото на XXV век/сега сме вече 21 век/, книгата е написана в зората на зараждащия се в Европа националсоциализъм. Касталия в крайна сметка се превръща в една мъртва кула от слонова кост, която не твори нови художествени произведения, а възпроизвежда традиционни форми, търсейки удачни комбинации, които да създават разнообразие. Играта на стъклени перли е превърнала културата в музей.

Ще си позволя да оприлича по някакъв начин културата и държавата като двамата играчи в Касталия, които, макар и владеещи „играта на стъклени перли“ се откъсват от живота и поради това човекът не е играещият човек - Хомо луденс - и играта не е културообразуващ фактор.

В смисъла на Хесе – дебатът за пътищата на творческата мобилност, за отношението на държавата към изкуствата може да има два сценария: единият - да се тръгне от презумпцията, че държавата не прави достатъчно за изкуствата т.е. от една утвърдена, но не продуцираща нови комбинации теза, а евентуално само разместваща играчите, и другият – да се заяви взаимно желание за отваряне на „черните кутии“ на културата и държавата за да се надникне в работилниците им. Мисля, че конференцията е точно такъв опит за надникване, отваряне на тези кутии и в този смисъл тя е важна и сигурна съм ще бъде полезна.

Ще се опитам не толкова да презентирам работата на Културния институт, а по-скоро да споделя някои мисли относно нашата черна кутия – разбрана и като търсения на удачни, успешни практики за насърчаване на мобилността в сценичните изкуства.

Ще посоча някои от институционалните особености на института, които имат отношение към предлаганите отговори на темата на конференцията.

1. Мисията на института е да подпомага изпълнението на външнополитическите приоритети с инструментариума на културната дипломация.
2. Институтът е ангажиран с координирането на културните програми на мисиите на България и разбира се тяхното обогатяване с цел пълноценното използване на културата за целите на външнополитическата програма на България, респективно записаната в нея Програма 11 „Утвърждаване на положителния образ на България“, в която един от изпълнителите е Институтът.
3. Институтът е обособен като второстепенен разпоредител и разполага с минимален щат, което естествено извежда напред и с приоритет проблема за партньорството с външни културни организации и участници и разбира се експерти в процесите. Всъщност ползите от неговата относителна обособеност са повече – състоянието на мобилност и гъвкавост, както и самостоятелност, макар и ограничена, при подготовката и изпълнението на плана за работа позволява да бъдем определено конструктивни при изграждането на партньорски мрежи и изпълнението на проекти.

4. Натрупаната за първите четири години от съществуването на института практика в комуникирането с външни партньори и организации на проекти има определена полза. Колкото повече навлизаме в полето, толкова повече установяваме, че невинаги или не задължително финансовият ресурс е пречка за по-успешното културно присъствие на България. По-скоро проблемът е качеството и добрата стратегия за позиционирането и максимално пълното използване на даден културен проект. Един добре обмислен и изпълнен проект, който безусловно изисква финансови ресурси, има много по-голяма стойност в смисъла на възможностите му да бъде многократно използван и съответно да се мултиплицират резултатите от представянето му.

Няколко въпроса възникнаха у мен по повод темата на конференцията.

Мобилността като зависи от творческия потенциал или обратното – творческият потенциал като зависи от мобилността. Двупосочност на процеса и къде е мястото на държавата и държавните културни институции? Може ли тя да се намесва в съдържанието, в творческия процес. Къде държавата трябва да гледа, да се фокусира за да генерира движението, динамиката, защото когато говорим за мобилност то това понятие ни отвежда към динамика, или поне по дефиниция принадлежи към подобно състояние.

И ако приемем една динамична визия за изкуството, като непрекъснато стремящо се да излезе от статуквото, кой трябва да се погрижи за пътищата за промоция на това изкуство, кой трябва да ги картографира.

И още един въпрос - **връзката между износ на българска култура и внос на чужда такава.** Може ли да има и какъв износ на култура, ако няма внос. Може, но с времето тенденцията създава дисбаланс. Каква е ролята на културните институти – да съдействат за внасянето на чужда култура в България. И тази връзка – износ – внос отразява ли се на артистичната мобилност, на творчеството на артистите. Има ли успешни практики. Дали понякога вносът не генерира едно по-успешно изнасяне на национална култура и кой трябва да отговаря за това един международен културен форум в България да бъде успешен именно от гледна точка на износа.

Без претенции за пълнота на тези много интересни въпроси ще предложа възможни отговори, получени от практиката на Културния институт, която е кратка – 4 години от неговото съществуване, но динамична и интересна поне от наша гледна точка.

Може ли да има артистична мобилност без да има творчество.

Простият отговор е да, може. Погледнато от ъгъла на официалните *мероприятия*, много културни събития в чужбина, минаващи под знака на празници на българската култура, с участието на български артисти, с цялата условност на това понятие, са вид артистична мобилност. Творчеството в случая е възпроизвеждащо една нормативна визия или е в канона на традиционната национална културна политика – фолклор, тракийско злато, други достатъчно репрезентативни и любими особено на политическите културни прояви. По никой начин разбира се тези културни прояви не бива да бъдат пренебрегвани. Те имат своето място и значение, особено когато има високо държавно посещение – на президент или министър-председател или друг представител на политическия елит. Нормативната визия на културата – тя се насърчава от политическите посланието, че изкуството обединява хората, преодолява различията и насърчава добруването. Тук и в този смисъл можем да говорим за културна дипломатия – като меката сила, която постига често повече и по –добре търсен външнополитически

резултат. И все пак споменаваме „сила” т.е. насочено усилие да убедиш партньора, другия в определена своя идея, проектирайки предварително образ, културен проект, който ще донесе търсения ефект – да го наречем да подпомогне изпълнение на определено външнополитическо решение или Тоест това означава и избор на определен готов културен проект, продукт, което съвсем не е така лесно и достъпно ако говорим за качествена културна изява. Това е и проблем на Културния институт и на всяка държавна културна институция, която има задачата да популяризира, да представя българската култура зад граница. Намирането на добри културни практики, проекти в посочения аспект е един добър начин да се открие кое от националната ни култура е конвертируемо и съответно да донесе търсен ефект, да породи един по-траен интерес и диалог. Един проект на Културния институт „Пътуващи изложби”, съставен от различни визуални разкази от българското културно-историческо наследство, съвременен изкуство, за трите години на своето развитие постигна няколко добри неща, които имат връзка и с днешната тема в контекста на дискусиата за мястото на държавата в износа на българска култура:

- активизира българските посолства, които вече не чакат само 3 март или 24 май, или посещение за да поискат „нещо”, с което да отбележат национално значими дати. Изложбите попаднаха в календара на мисиите, за тяхното откриване се търсят подходящи места, където да се видят от по-широк кръг публика. /Графиката – за изложбите да се покаже/.
- Доброто планиране на техния график стана практика, а не изключение т.е. създава се възможност за добра комуникация на събитието – преди, по време и след това.
- Макар и не винаги поради финансови ограничения, Културният институт се стреми да изпрати и автора, което е възможност той да установи контакт със свои партньори, което е добре от гледна точка именно на нарастване възможността му за една негова последваща творческа мобилност.
- Изложбите имат и още един резултат-установяване на отношения на партньорство между института и автора, или културна институция. То се изгражда на базата на знанието за възможностите и качествата на всеки един. Задължение на института е да осигури добра видимост, насоченост на определен културен продукт на базата на по-добро познаване на културната среда или потребност вследствие комуникацията с българските мисии. Добрите културни практики и проекти, успешните културни изяви в чужбина работят в полза не само на артистите, но и на културните институти, за които те са важни от гледна точка на разкриването на възможности за едно по трайно културно сътрудничество с дадена страна.

Проблемът за избора на културна програма има и друг актуален прочит – България като член на ЕС е ангажирана с актуалния дебат за образа на Европа – не тяхната Европа, а нашата Европа и как бихме искали да ни разпознаят като европейци извън географията, извън континента. Решението кое от националната култура може и трябва да се комуникира, да се изнася е не само наше, родно, но и наше „европейско”. С други думи представянето, износът на национална култура следва да държи сметка за своя по-широк европейски културен хоризонт или образ. Насочването на културния ресурс във вярната посока т.е. добър културен продукт на подходящото място в подходящо време. Задача на Културния институт е да помага за хармонизирането на европейската културна политика, на водещите точки от нейния дневен ред с тези на националната култура.

Тук съзирам един открит въпрос – този за прозрачността на плановете за работа, на културните програми в случая на Културния институт или по-точно за подобряване на публичността на тази програма от гледна точка именно на предварително познаване на приоритетите, по които институтът ще работи. Направена е стъпка в тази посока – Планът за работа на Културния институт за 2009 г. е публикуван на сайта на института. В него са записани приоритетни цели и полета на работа за института, които дават ориентири. И още една нова стъпка е направена – към Културния институт функционира обществен художествен съвет, от експерти от различни области на изкуството и културата, които да консултират института при необходимост от оценка на културни проекти, както и при цялостното разработване на програмата на института.

Всичко, което споделих до тук са проблеми на избора на културни проекти, проблем който не е никак прост за решаване. Мога да споделя опита на Културния институт в краткото време от своето съществуване - подкрепата за млади творци, които не разполагат с достатъчен ресурс за да излязат навън, но които имат талант и амбиция. Подпомагайки мобилността на тези творци се стимулира творческият им потенциал, който е процес вътрешно присъщ на изкуството т.е. там държавата по-малко може да се меси, но именно от него зависи успешното представяне на българската култура зад граница.

Ако държавата се стреми към статуквото, то творецът се стреми към динамиката, към новото, към иновативни творчески решения. Търсенето на успешна формула на излизане от това противоречие е предпоставка за ефективна политика и създаване на двупосочна стратегия. Без съмнение създадените добри, устойчиви културни практики трябва да се използват максимално, тяхната разпознаваемост навън е гаранция за успешното представяне на българската култура зад граница. В същото време трябва да се насърчават неконвенционалните форми, които разширяват образа на културата и националната идентичност. Ще дам отново пример с Културния институт – подкрепата за два фотографски проекта – „Традиции” и „Покривите на София” – двама млади фотографи, които се нуждаеха от институционална подкрепа.

Статуквото е и състояние на повторемост – на едни и същи образи, които в определен момент затрудняват външния свят да възприеме новото, алтернативното. Чужденците трудно например могат да си представят, че българската култура е силна и във фотографията, в киното, в театъра. Единият начин да се помогне на новото е да се подкрепи то като се помогне да бъде изнесено, ползвайки и ресурса на държавата – не само финансов, но и институционален. Другият начин е да се подкрепят такива културни събития – фестивали, биеналета, други културни форуми, в които самото изкуство, формите му се изграждат вътре в самата система на културата, утвърждават се, признават се съобразно културните норми. В този смисъл Културния институт подпомага събития, случващи се и в България – Варненско лято, от тази година София филм фест, Балканския документален център, Интерспейс, които са чисто културни работилници, в тях се случват процесите на избор на новото, което след това трябва да бъде подпомогнато за да се покаже навън вече и като част от съвременната култура на България. Легитимирането му чрез една държавна културна институция не го прави автоматически конкурентноспособно, но в много случаи съкращава пътя. А това, че например КИ по дефиниция е насочен към международното културно сътрудничество не го прави неподходящ за националната културна сцена. Институтът разбира се не е ментор, той е в позицията на наблюдател, но и на участник, защото установяването на партньорски отношения с дадената културна организация, представяща съвременни,

нови културни събития, впоследствие могат да се окажат интересни и подходящи за една културна програма в чужбина. А културният институт може да изиграе ролята на катализатор, да привлече вниманието към интересни художествени форми и изкуство, които нямат привилегията все още да бъдат безусловно приети в чужбина. Културният институт е и комуникатор, чиито различни канали на комуникация имат съвсем практическо значение за артистите.

От споделеното до тук ще си позволя да очертая един проблем, който донякъде стои в основата на усещането за дефицит на държавна подкрепа за артистите, за тяхната мобилност и съответно творчески потенциал. Проблемът е в дефиницията за образа, с който искаме да се представим в чужбина и за това, че не винаги и не всичко от творческите проекти се вписва в дефиницията за културна дипломация.

Ако приемем, че културната дипломация е едно от средствата за реализиране на външнополитически приоритети, то тук се появява проблемът за това има ли тя собствено поле за действие, за управление. Да и това е образът на България, чрез който тя иска да се представи на Европа и света. Определянето на външнополитическите приоритети означава предварително формулиран държавен интерес, базиран на познаване на конкретната страна или регион и съответно очаквани резултати. Съотнесено към обекта на културната дипломация – образът на България – едни биха били водещите компоненти от него, когато се представя в дадена европейска държава, други, когато това е държава от Азия, Африка или Латинска Америка. Така мислена културната дипломация е дейност, която може да подпомогне и насочи ефективно цялостния процес на дефиниране на външнополитическите цели, именно чрез извършването на един предварителен маркетинг в смисъла, посочен по-горе. Под маркетинг в случая трябва да се разбира знание за конкретната среда, в която ще се реализира определен културен проект. Културната промоция на България в неясно защо избрано място по света губи въздействието и смисъла си. Трябва да се държи, да се проучва средата, в която ще бъде представена. Разбира се, че България може и трябва да се представя с миналото си, със своето културно-историческо наследство. Но не бива това представяне с определен културен проект да бъде статично, а трябва да търси диалога с другите култури. Тогава именно се постига и търсеното въздействие на културната дипломация – да разширява знанието за културата на дадена страна и оттам да продуцира повече ресурс за постигането на определени външнополитически цели и задачи.

Водещо условие за успешна политика в областта на международната културна политика е националната стратегия, визията за това как България да присъства в дебата – единствено отдавайки уникалността си, съдържанието си без да участва в съграждането на нови, съвременни форми на културно взаимодействие, където проекцията на националната култура върху европейската ражда ново послание, зарежда националното ни самочувствие, отваря хоризонта на процесите на възпроизводство на съвкупния продукт, наречен българска култура. Тази проекция следва да бъде управлявана, тя не може да донесе желаните ефекти на необходимото възпроизводство без да е налице знанието за това кое от българската култура е конкурентноспособно на пазара на европейските и световни културни продукти.

Европейски модели на *износ* на националната култура по света

*Артисти, пътища, сцени... - творческа мобилност и
разпространение*

София, 23 и 24 април 2009

ПРОУЧВАНЕ

- **Тема и обект** на изследването са разнообразните подходи и практики, използвани от някои европейски страни за представяне на техните национални култури в рамките на ЕС и по света. Цели и задачи на проучването
- Обхват
- Методика

ПРОУЧВАНЕ

Задачи:

- Да даде актуална и точна **информация** за това как някои европейски страни работят за *износа* на своята култура
- Да представи най-интересните и разпространени **модели** на работа
- Да представи обща картина на най-значимите **участници** в износа на национална култура в ЕС
- Да представи няколко интересни **подхода** към износа на култура
- Да анализира нови **тенденции** в областта на културните контакти, мобилността и представянето на националните култури в ЕС

ШВЕЙЦАРИЯ: ПОДРЕДЕНОСТ

- Поглед към понятието “култура”. Разбиране, а не дефиниция – социална кохезия;
- Синхрон и разпределение на отговорности в “износа” на култура;
 - Избора на контактни точки на Про Хелвеция – в сътрудничество с ШАРС; една от целите на Про Хелвеция – да подпомага културните връзки с други страни
 - Департамента по външните работи – културна дипломация;
 - Кантони и градове – побратимени градове и общини; трансгранично сътрудничество.

ШВЕЙЦАРИЯ: ПОДРЕДЕНОСТ

Как “изнася” култура Швейцария? – според субекта

➤ *Про Хелвеция:*

➤ резидентни програми (2007 – над 20), стипендии, артистични проекти.

➤ Около 36% подкрепят местни проекти, а 64 % международни.

➤ *ШАРС* – изложби, филми, концерти, фестивали

ХОЛАНДИЯ: РАЗНООБРАЗИЕ

- Дебат около понятието “мобилност” – артисти и други професионалисти в сферата на културата (мениджъри, представители на администрацията и др.)
- Процесът “мобилност”:
 - Обогаляване и вдъхновение на холандската арт сцена
 - Оценка за собствените качества и актуалност
 - Опазване чрез споделяне
 - Насърчава колорита, креативността и конкурентоспособността на регионите

ХОЛАНДИЯ: РАЗНООБРАЗИЕ

- Ограничения – законови и административни
 - Пътуване
 - Престой
 - Производство
 - Представяне/реализиране

ХОЛАНДИЯ: РАЗНООБРАЗИЕ

Кой и как “изнася” в Холандия:

- **Фонд Принц Клаус** – креативност и предприемачеството чрез мобилност
- **Фондация Мондриан** – споделяне на знания
- **Фондация за създаване и превод на холандска литература (NLPVF)** – качество и възможности на холандския език

ХОЛАНДИЯ: РАЗНООБРАЗИЕ

- Програма ***MusicXport*** (инициатива на фондация *Vuma Cultuur*) – популяризиране
- **Холандски филмов фонд** – разпространение и промоция
- **Департамент по имиграция и интеграция** – межкултурния диалог

ГЕРМАНИЯ: ВКЛЮЧВАНЕ

Защо Германия полага усилия в дейностите за мобилност на артисти и артистична продукция?

- Миграционни процеси – интеграция;
- Развитие на медиите – популяризиране;
- Промени в публиката – обмен и межкултурен диалог

ГЕРМАНИЯ: ВКЛЮЧВАНЕ

- Промотирането на езика като основен подход за “износа” на култура
- Активна роля на правителството (на централно и на местно ниво) в разпространението на немската култура по света:
 - Индиректно чрез организациите “на една ръка разстояние”
 - Директно чрез междуинституционално сътрудничество и законодателство в областта

ГЕРМАНИЯ: ВКЛЮЧВАНЕ

- Методи на “износ”:
 - Признаване на професионалните дипломи на чуждестранните артисти;
 - Стипендии за артистична мобилност
 - Интернет платформа:
<http://www.deutsche-kultur-international.de/en.html>
 - Участие в международни организации и мрежи

ИРЛАНДИЯ: ОТВОРЕНОСТ

- Дефиниция за изкуства
- *Partnership for the Arts* (2008)
- *Arts and Culture Plan* (2008).
- Структуриран подход към износа на култура
- Един от петте приоритета на националната културна политика
- Една от 6-те основни задачи на Министерство на изкуствата, спорта и туризма
- Защо се прави износ на култура

ИРЛАНДИЯ: ОТВОРЕНОСТ

- Институции и схеми:
 - Culture Ireland
 - Съветът по изкуства на Ирландия
 - Министерство на изкуствата, спорта и туризма
 - Културният отдел на Външно министерство
 - Ирландски организации и артистични групи
 - Специална подкрепа за творци
 - Културни споразумения с различни страни
 - Европейски програми и мрежи
 - Пряко професионално сътрудничество

ИРЛАНДИЯ: ОТВОРЕНОСТ

- Финансиране
 - *Culture Ireland*: 4.75 млн евро за 2008
 - Местни власти: над 55.3 млн евро за 2005
 - Държавно финансиране: 4.202 млн евро за 2007 (1.22% от бюджета за култура)

ИРЛАНДИЯ: ОТВОРЕНОСТ

Схеми за мобилност: 9:5

- Най-популярни:
 - Участия в събития, «Иди и виж»
 - **Grants Programme of Culture Ireland**
 - **Location One Fellowship of the Arts Council Ireland**
 - **Artist-in-Residence Programme of the Centre Culturel Irlandais**
 - **Programme “See Here” of Culture Ireland**

ШВЕЦИЯ: СТАБИЛНОСТ

„Да споделим Швеция със света”

- развитие
- взаимна изгода
- ценности
- доверие
- познаване ,интерес
- комуникация

ШВЕЦИЯ: СТАБИЛНОСТ

Среда

- Една от седемте цели на шведската културна политика
- Дефиниция и следствията от нея
- Обществено съгласие
- Принципа на „една ръка разстояние”
- Движещи сили
- Изследване на Шведските международни културни дейности и отношения
- *“Културата е добра начална точка за създаване на интерес към страната”.*
- Култура-образование-наука-технологии

ШВЕЦИЯ: СТАБИЛНОСТ

Организации и програми

- Правителството
- Шведският Институт
- Съвет по изкуства на Швеция
- Шведската агенция за международно развитие (SIDA)
- Международна артистична резидентна програма
- Фонд на Министерствата на културата на северните страни

ШВЕЦИЯ: СТАБИЛНОСТ

Шведският Институт

- Страницата на *Sweden.se* се посещава от 9 млн души годишно
- Издава около 200 заглавия годишно, на 15 езика
- Показва изложба на А.Линдгрен на 80 места в чужбина
- Всяка година прави възможно прожектирането на шведски филми в около 60 страни
- Ежегодно финансира 100 превода на шведска литература на 25 езика
- Около 40 000 души учат шведски език в университетите по света
- Повече от 1500 студенти, изследователи и артисти посещават страната всяка година

ШВЕЦИЯ: СТАБИЛНОСТ

Each Swede who travels abroad and each foreigner who visits our country is, to some extent, an ambassador for Sweden

Какво има да сподели Швеция:

- Устойчивост
- Нова креативност
- Отвореност
- Развитие без граници

ШВЕЦИЯ: СТАБИЛНОСТ

Ние разказваме на света за Швеция, разгръщаме международен обмен и изграждаме мрежи в четирите ъгъла на планетата.

- Токио-Шанхай-Пекин-Момбай
- Ню Йорк-Лос Анджелис-Вашингтон
- Сао Пауло
- Берлин-Лондон-Москва-Париж

ШВЕЦИЯ: СТАБИЛНОСТ

Финансиране

- 1.3% от общия бюджет, отделени от правителството за „култура, медии, религиозни организации и отдих”
- 2 327 000 (2006) 4 202 000 (2007)
- 1.22% от общия бюджет за култура.

- Правителство: Регионални съвети: Общини
47%: 10%: 43%

ШВЕЦИЯ: СТАБИЛНОСТ

Схеми за мобилност: 9:6

- Най-популярни: резидентни програми, участия в събития, изследователски стипендии
 - Подкрепа за международен културен обмен на Шведския Съвет оп изкуствата
 - Резидентна програма за визуални артисти на Шведския комитет за подкрепа на изкуството
 - Резидентна програма за регионални творци на Регионалните власти на Западна Швеция

ВЕЛИКОБРИТАНИЯ: ЗРЯЛОСТ

- Има ли британска култура?
- Културите на Великобритания
- Как се мисли за култура?
 - „да направи най-добрите неща в живота достъпни за възможно най-голям брой хора”.
 - Участие, качество, икономическа полза

ВЕЛИКОБРИТАНИЯ: ЗРЯЛОСТ

- Задачата на публичната дипломация
- Един от 6-те приоритета на Съвета по изкуства на Англия
- Първи стратегически документи (Англия, Шотландия, Уелс)

ВЕЛИКОБРИТАНИЯ: ЗРЯЛОСТ

Организации, схеми, програми

Министерство на културата, медиите и спорта

- *Политика за международни културни връзки*
- *Стратегия за международни връзки (качество, възможности, икономика, многообразие и устойчивост)*
- *Културна външна политика*
- *Карта на международната културна дейност*
- *Government Indemnity Scheme*
- *Six Presidencies' Group*

ВЕЛИКОБРИТАНИЯ: ЗРЯЛОСТ

- Съветите по изкуства на Англия, Шотландия, Уелс и Северна Ирландия
- Британски Съвет
- Съвет по публична дипломация
- *Visiting Arts*
- *National Endowment for Science, Technology and the Arts*
- Clore Leadership Programme
- International Artists Fellowships programme
- Artists Links

ВЕЛИКОБРИТАНИЯ: ЗРЯЛОСТ

- *Creative Scotland*
- *Wales Arts International*

■ Пряко професионално сътрудничество

Участие в международни проекти и мрежи (EFAN, ITEM, ELIA и Les Rencontres)

Домакинство на международни културни събития

ВЕЛИКОБРИТАНИЯ: ЗРЯЛОСТ

Финансиране

- Държавно финансиране на културни връзки в чужбина (Британски Съвет и ББС) е 8.8% от бюджета за култура (2005/06)
- Шотландия отделя 0.56% от бюджета за култура, който е 1% от общия си бюджет за култура или GBP 187 млн

ВЕЛИКОБРИТАНИЯ: ЗРЯЛОСТ

Общо финансиране

- В края на 2007 г. Министерство на финансите дава 6.6% реално годишно увеличаване на бюджета на Министерството.
- За 2010 -11 той ще бъде GBP 1.8 млрд
- От Националната лотария – 16.67% от над GBP 20 млрд са за изкуство и култура
- Инвестициите от бизнеса в изкуствата са GBP 588.45 млн (2006/07), което е 10.7% увеличение над инфлацията спрямо 2005/06. (Arts & Business)
- Бизнес инвестициите са 29% от всички частни инвестиции за култура.
- Индивидуалните дарения са 50% от частните дарения и имат увеличение от 10-8% над инфлацията.
- Тръстове и фондации също са увеличили даренията с 11.4% над инфлацията.
- Шотландия получава вторите по размер частни инвестиции в културата след Англия.

ВЕЛИКОБРИТАНИЯ: ЗРЯЛОСТ

Схеми за мобилност: 9:7

- **International Fellowships Programme** (Съвет по изкуствата на Англия)
- **SIAP - Support for the Individual Artist Programme/Professional Arts Abroad** (Съвет по изкуствата на Северна Ирландия)
- **Professional development** (Шотландски Съвет по изкуствата)
- **Grants to Artists** (Британски Съвет)
- **International Young Music Entrepreneur Award** (Британски Съвет)